

ОСТАЛО ЈЕ ЋУТАЊЕ

Зоран Ратковић: ОСТАЛО ЈЕ ЋУТАЊЕ. Позориште, људи, сећања. Атеље 212, Београд 2000.

У последње време, као никад досад, добили смо неколико књига које су глумци писали о себи: Стево Жигон, Мира Ступица, Невенка Урбанова и, ево, Зоран Ратковић... а знам још неке који траже издавача.

Одакле је потекла та потреба? Недовољност оним што су урадили? Не би се рекло, у питању су све сами врсни глумци. Незадовољство рецепцијом? Можда. Највероватније реч је о потреби да се подвуче линија и сумира живот, да се дâ сопствени коментар – о глумцима пишу и стално их процењују други. Ретки су тиме задовољни, ретки се помире с том позицијом, али још ређи се одваже да сами проговоре, али не у ветар, него у вечност. Да остане за „будућа нека поколења”.

Толике текстове су изговорили, толике улоге одиграли а све је, учини им

се, отишло у ветар. У ствари, село је то у душу и памет њихових гледалаца, али и они старе и одлазе а онда све то не у заборав.

Текстолози-аналитичари тврде да свака књига личи на свог писца. Треба им веровати. И то без обзира на жанр и поред скривања иза ликова. Слично је и са глумцем – ма шта играо открива себе, наравно, за проницљива гледаоца и читача, открива и без намере.

Кад је реч о књизи Зорана Ратковића, он не скрива да пише о себи, то му је намера. Па ипак, најбоље пише о себи кад пише о другима.

Кад сам прочитала први текст у овој књизи – „Породично стабло” – упитао сам се чему? Али, још питање није ни одзвонило, схватила сам да је то, најзад, трагање за властитим коренима легитимна потреба после свих одиграних ликова са измишљеном биографијом. У Ралетовом случају открила се породична драматика у сваком погле-

ду вредна да се забележи. Тако смо сазнали да бисмо вечерас седели овде са Аурелом фон Ратхофеном да Антон фон Ратхофен, оженивши Лујзу Нојман, није пожелео да се прекрсти у Ратковића и да њеном незаконитом сину Винценту Нојману постане поочим. Винцент је већ као момак постао Сава, цењени деда нашег Зорана. А прадеда Драгутин Франасовић остао је нежења – обављао је значајне државне послове, спасавао краља од несигурне руке атентаторке Илке, био човек од поверења краљице Наталије, министар војни – све је то наш Зоран сазнао копајући по породичним тајнама – понешто је од тога посла оставио наследницима у део. Занимљиво породично стабло а сачувани фотоси невероватно откривају сличности.

„Сокобања” – избегличко уточиште постаје завичај. Опет немили прсти историје у свакој генерацији! Детињство је за уметника права ризница сећања, искуство. О детињству Ратковић пише надахнуто, живо се сећа детаља. Стигао је, значи, у године кад се детињства сећамо јасније него јучерашњег дана и, без обзира какво је оно било, у сећању нам је ведро и ми се развежимо.

Најбољи део књиге су сећања на личности из професионалног окружења. Не може а да се не запази како Зоран пише само о онима који су нас напустили. Тако је и са управницима а тако и са глумцима, које, *nota bene*, назива „личностима”! Живи савременици су ту, још се мењају, нису зрели за књигу,

вероватно мисли Рале. По топлини и разумевању дубље врсте издвојила бих текст о Мири Траиловић. Лепи су и они текстови оданости и пријатељства о Маји Чучковић, Миши Жутићу, Милутину Бутковићу, Ташку Начићу и Миодрагу Андрићу. Због ових текстова књига ће сигурно бити често у рукама историчара театра и театролога. Рад о Виктору Старчићу открива рану Ралетову дилему – глумца или редитеља и по сродности разумевање за судбину генијалног епизодисте.

„Четири крика” су избор Ралета – редитеља – не глумца. У глуми он претпоставља сордину, децентност, пастел. „Болница” – откриће другог света. Ралетова невоља, којој се сам својски потрудио да допринесе. Теши га сусрет са дивним људима, врхунским уметницима свога посла – лекарима, хирурзима.

Добар део књиге чине делови под насловом „Сваштара” и „Свађалице”.

У „Сваштари” се, како већ реч каже, нашло свашта: лепих идеја, делови редитељских експликација, прилози са симпозијума, писма глумачком ансамблу, беспошtedно наведено негативно мишљење Гротовског о *Елекџири*, интервју рађен пре осамнаест година – добро би дошло као поређење једном данашњем – писма писцу Енквисту, текст сећања о Љиљани Крстић и Петру Краљу, писани за монографије о њима, дилеме о Самозванцу (*Борис Годунов*), о емотивном памћењу као претексту за *Косанчићев венац 7*, текст из програма за об-

нову после 15 година *Ноћи џрибада*, Ралету драге захвалнице људи који га памте по добру и помоћи, али ту је и писмо Луфтханзе поводом изгубљеног пртљага на релацији Београд – Каракас и још којешта, чему разлоге могу само да наслућујем, не и да разумем.

Из „Свађалица” видим да је Рале постао осетљивији и да више не да на се. Разлози томе су бројни: критичар напише критику о *Коси* и као редитеља помене само Миру Траиловић, не и Зорана Ратковића. Ни Мира ни критичар не дају исправку. Други пример је одиста уникатан: програм за премијеру Вајтхедовог комада *Четворо* у Атељеу 212 одштампан без имена редитеља! Или: од 66 улога – 34 ускакања! Не памти он узалуд Мирину изјаву: У позоришту нема правде!

ИГРА КАО ДЕО ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Мага Магазиновић: **МОЈ ЖИВОТ**. Приредила Јелена Шантић. Клио, Београд 2000.

Балет као сценска уметност стигао је на наше просторе знатно касније него у Европу и њен источни део, Русију. На почетку двадесетог века само ретки ентузијаста у београдској средини били су заинтересовани за токове развоја игре у Европи. Први и најпреданији борац за озваничење игре као уметности била је Мага Магазиновић

Али зато две његове представе *Будован* и *Ноћ џрибада* сигурно улазе у имагинарну антологију београдске режије. У мојој интимној су већ одавно, поред неких сцена из представа *Очеви и оци* и *Косанчићев венац*.

Све у свему, ово је занимљива књига личног виђења – изненадиће многе позоришне људе а читалачкој публици која иде у позориште откриће једну танкоћутну личност, ван медијских рефлатора, надарену за доброту и пријатељство у театру и ван њега.

Рекао је у књизи све што је хтео. Читалац би да чује и шта је прећутао, али Рале је послушао Шекспира. Умирући Хамлет Хорацију: „Причај о околностима које су до овог довеле. Све остало је мук!” – како је то превео Лаза Костић.

Огњенка МИЛИЋЕВИЋ

(1882–1968), особа веома широког круга интересовања. Била је и прва жена која је дипломирала на Филозофском факултету у Београду и прва жена сарадник у редакцији дневног листа „Политика”, али је највише трага оставио њен рад на популаризацији игре као уметничког израза који је на почетку овог века имао артибут „модерни” или „пластични”. Пред нама је сад њена аутобиографија, коју је приредила недавно преминула уметница и балетолог Јелена Шантић. Она је заиста са великом преданошћу и стрпљиво-